

ВІДГУК

опонента – Пчеліної Оксани Василівни – на дисертацію Когута Івана Анатолійовича «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування» обумовлена глибокими змінами у сфері кримінального процесуального законодавства України, а також зростаючими вимогами до ефективності діяльності правоохоронних органів у сучасних умовах, серед іншого зумовлених дією правового режиму воєнного стану. Становлення та розвиток інституту досудового розслідування супроводжуються постійними змінами у співвідношенні повноважень слідчого, дізнавача та прокурора, що вимагає чіткого розуміння їх ролі, завдань і механізмів взаємодії. З урахуванням стрімкого оновлення підходів до організації досудового розслідування, зокрема після прийняття в 2012 році Кримінального процесуального кодексу України, виникає потреба у переосмисленні існуючих моделей співпраці між ключовими суб'єктами кримінального провадження.

Ефективність досудового розслідування значною мірою залежить від скоординованої роботи слідчого, дізнавача та прокурора, їх взаємної підтримки й обміну інформацією. Саме від якості цієї взаємодії залежить повнота, об'єктивність і неупередженість зібраних доказів, своєчасність прийняття процесуальних рішень, дотримання прав і свобод учасників кримінального провадження. Крім того, сучасні виклики, пов'язані зі змінами у структурі правоохоронних органів, зростанням кількості кримінальних правопорушень, а також необхідністю забезпечення європейських стандартів захисту прав людини, підсилюють необхідність наукового осмислення та вдосконалення механізмів взаємодії між зазначеними суб'єктами.

Водночас під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором можуть виникати проблеми, які негативно впливають на досягнення мети досудового розслідування або створюють значні перешкоди для його завершення. Проблеми, що виникають, можуть бути різного характеру та зумовлюватись різними факторами. Незалежно від причин їх виникнення, ці проблеми здатні суттєво впливати на права учасників кримінального провадження, а це потребує особливої уваги. Отже, важливим завданням є ідентифікація цих проблем, а також розробка шляхів для їх запобігання через удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства (с. 22).

Зважаючи на вищенаведені позиції, актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Когута Івана Анатолійовича «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування» не викликає жодних сумнівів, адже його результати дозволять вирішити ряд проблем практичного та теоретичного характеру, що мають місце в межах даної сфери суспільних відносин. Дослідження цієї теми є своєчасним і затребуваним не лише з огляду на теоретичний інтерес, а й з позиції практики, оскільки дозволяє виявити існуючі проблеми, прогалини та суперечності у законодавстві й правозастосовній практиці, запропонувати шляхи їх вирішення. Результати такого дослідження сприятимуть підвищенню ефективності досудового розслідування, забезпеченню неухильного дотримання засади верховенства права, зміцненню довіри суспільства до органів правопорядку.

Мета дисертаційного дослідження полягає в отриманні науково обґрунтованих результатів у вигляді відповідних висновків щодо взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, обґрунтуванні пропозицій, спрямованих на удосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства в цій частині, а також розробці рекомендацій для їх впровадження у практичну діяльність з метою досягнення завдань досудового розслідування та кримінального провадження в цілому (с. 24).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Опрацювання дисертації дозволяє дійти висновку, що наукова праця містить всю систему обов'язкових компонентів, притаманних дисертаціям на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Зокрема, в роботі простежується концептуальна й структурна єдність, послідовність, логічність, взаємопов'язаність елементів; наявність критичного аналізу; наскрізний опис і пояснення методологічної позиції дослідника; повна та ґрунтовна предметно-змістозна складова; достатня та репрезентативна емпірична база; належна апробація результатів дослідження.

Структура дисертації грамотно побудована і логічно продумана та відповідає встановленим вимогам та завданням, які поставив перед собою автор.

Наукові положення, рекомендації та висновки дослідження, проведеного Когута І.А., є належним чином обґрунтованими та достовірними, оскільки дисертація базується на аналізі національного законодавства, осмисленні наукових доробків вітчизняних та іноземних вчених та практиків, статистичних даних, власному досвіді, комплексному підході та характеризується високим рівнем наукових узагальнень, що певною мірою обумовлено характером дослідницької бази.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації та критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування.

Методологічні засади дослідження свідчать про належне володіння дисертантом загальними та спеціальними методами наукового пізнання. Автором використаний міждисциплінарний підхід, який включає використання комплексу загальнонаукових і спеціальних методів наукового

пізнання, положень теорії доказів, логіки, гносеології, кримінального процесу, криміналістики, обрання яких зумовлено об'єктом, предметом, метою та завданням дисертаційного дослідження. У ході виконання роботи застосовано низку наукових методів, характерних для наукових робіт: історико-правовий, догматичний, діалектичний, системно-структурний, функціональний, статистичний, методи аналізу, синтезу, моделювання (с. 37–38). Методи й прийоми доречно використані для формулювання авторських дефініцій, обґрунтування запропонованих висновків і рекомендацій щодо змін до чинного законодавства.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що проведене дисертаційне дослідження за характером і змістом вивчених питань є одним із перших у вітчизняній науці кримінального процесу комплексних досліджень взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування, у якому, окрім розгляду загальних положень щодо взаємодії, зосереджено увагу на особливостях форм взаємодії, а також на питаннях юридичної відповідальності за правопорушення вчинені під час погодженої діяльності суб'єктів такої взаємодії (с. 27). Основні з них такі:

– виокремлено й охарактеризовано основні ознаки взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором: 1) законність взаємодії; 2) можливість взаємодії виключно в межах кримінально-процесуальних правовідносин; 3) визначене коло суб'єктів взаємодії; 4) наявність часових меж взаємодії; 5) погодження дій суб'єктів взаємодії; 6) наявність спільної мети взаємодії; 7) відповідність взаємодії загальним засадам кримінального провадження; 8) здійснення взаємодії у визначених формах; 9) диференційовані механізми взаємодії впливають з норм кримінально-процесуального законодавства (с. 45–49);

– обґрунтовано, що об'єктом взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором є кримінально-процесуальна діяльність у межах досудового розслідування, спрямована на забезпечення законності, збирання доказів та виконання процесуальних дій для досягнення мети кримінального провадження (с. 53);

– запропоновано періодизацію розвитку взаємодії між слідчим та дізнавачем з прокурором: 1) період громадських розслідувань (XI–XVI ст.ст.) – розслідування здійснювалися громадою або місцевою владою за відсутності спеціалізованих органів; 2) виникнення спеціалізованих ролей (XVI–XIX ст.ст.) – з’явилися перші окремі функції, як-от військовий осавул у Запорізькій Січі та судовий слідчий у Російській імперії, а також почала формуватися роль прокурора; 3) централізований контроль та нагляд (XIX–XX ст.ст.) – роль прокурора розширилася до нагляду за розслідуваннями, а слідчі органи стали більш централізованими; 4) радянський період (1917–1991) – прокуратура домінувала як у розслідуванні, так і в нагляді, інтегруючи в собі слідчі функції; 5) пострадянський період (1991–2012) – поступове відокремлення слідства від прокуратури; Конституція 1996 р. (п. 9 Перехідних положень) передбачає передачу функції досудового розслідування від прокуратури іншим органам; КПК 1960 р. продовжує діяти, але вже з’являються слідчі МВС, СБУ, податкової міліції; прокурор зберігає широкі наглядові повноваження; взаємодія залишається ієрархічною, проте з’являються елементи процесуальної самостійності слідчого; 6) сучасний період (2012 – по теперішній час) – прийняття КПК України 2012 року; запроваджено інститут процесуального керівництва досудовим розслідуванням; прокурор уже не розслідує, а організовує та процесуально керує діяльністю слідчого/дізнавача; з’явився дізнавач як окремий процесуальний суб’єкт; взаємодія стала не ієрархічно-підпорядкованою, а процесуально-керівною (прокурор дає вказівки, погоджує ключові дії, але слідчий зберігає певну самостійність); активно впроваджуються цифрові інструменти взаємодії (ЄРДР, «іКейс» тощо); триває дискусія про оптимальне співвідношення «процесуального керівництва» та «нагляду» (с. 70–71);

– окреслено перешкоди, які неуможливають або створюють неефективну взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування: питання, пов’язані з організацією роботи органів досудового розслідування та прокуратури (надмірна завантаженість слідчого,

дознавача чи прокурора; недостатній рівень практичного досвіду та проблеми з підвищенням кваліфікації; проблеми з обміном інформації; недосконалість нормативно-правової бази; психологічні чинники (с. 98–115);

– визначено зміст і механізми процесуальної форми взаємодії слідчого та дознавача із прокурором: 1) надання прокурором доручень і вказівок та їх виконання слідчим та дознавачем; 2) погодження прокурором клопотань, погодження та затвердження процесуальних документів; 3) скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчого та дознавача (с. 133–134);

– доведено, що термін організаційно-правова форма взаємодії слідчого та дознавача із прокурором під час досудового розслідування відображає категорію, що поєднує структуру, ієрархію, принципи взаємодії відповідних суб'єктів і нормативно-правову основу, яка регулює їхні повноваження, відповідальність та інші аспекти процесуального статусу. Такий дуалізм, на думку дисертанта, дозволяє розглядати організаційно-правову форму як інструмент гармонізації управлінських і юридичних механізмів, що робить цю форму взаємодії багатогранною (с. 138–139);

– запропоновано концептуальні положення, які має містити відомчий акт, що регулюватиме особливості організаційно-правової форми взаємодії між слідчим, дознавачем і прокурором під час досудового розслідування. Зазначений документ повинен мати форму наказу, затверджуватися Офісом Генерального прокурора України за погодженням із відомствами, до складу яких входять органи, що здійснюють досудове розслідування. Дисертант пропонує таку структуру наказу «Про організацію взаємодії слідчих і дознавачів із прокурорами під час досудового розслідування»: 1) загальні положення – визначення сфери дії наказу, поняття організаційно-правової форми взаємодії, мети взаємодії та принципів, на яких вона здійснюється; 2) регламентація організаційно-правових механізмів взаємодії – спільне планування слідчих (розшукових) дій; обмін інформацією через інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс» та інші системи, зокрема шляхом проведення спільних нарад і консультацій;

координація дій, включаючи спільні виїзди на місце події; особливості, що застосовуються під час правового режиму воєнного стану, наприклад, проведення спільних нарад і консультацій у режимі відеоконференції; 3) питання підвищення кваліфікації для забезпечення ефективної взаємодії – положення щодо спільних тренінгів для прокурорів, слідчих і дізнавачів із ключових аспектів організаційно-правової взаємодії, зокрема порядок, місце та періодичність їх проведення; 4) питання контролю за виконанням наказу – оскільки суб'єктом затвердження є Офіс Генерального прокурора України, контроль покладається на керівництво Офісу, включаючи першого заступника, заступників Генерального прокурора, керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, а також керівників обласних, окружних і спеціалізованих прокуратур; моніторинг порушень, які вчинені під час взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, а також облік спільних міжвідомчих заходів для забезпечення можливості вдосконалення цієї взаємодії; 5) додаток до наказу – пропонується розробити «стандарти взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора у кримінальному провадженні» за аналогією зі стандартами діяльності прокурорів у сфері захисту інвестицій під час досудового розслідування (с. 149–150).

– визначено критерії, за якими правопорушення, вчинені під час взаємодії, відмежовуються від правопорушень, не пов'язаних із взаємодією: 1) критерій процесуальної залежності діяння; 2) критерій безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між діяннями суб'єктів; 3) критерій спрямованості суб'єктивної сторони на відносини взаємодії (с. 171–172).

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Рівень набутих здобувачем компетенцій.

Ознайомлення зі змістом дисертації дозволяє констатувати, що здійснене дослідження має вагоме теоретичне і практичне значення. Можна стверджувати про здійснення дослідження комплексу питань, які виникають під час взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, сформульовані наукові положення та одержані результати, які

у сукупності спрямовані на виконання наукового завдання в галузях кримінального процесу та криміналістики й містять практичні рекомендації щодо реалізації форм взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, а також притягнення до юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені під час такої взаємодії (с. 212–221).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації пропозиції та висновки можуть бути використані у сфері:

– науково-дослідної діяльності – як фундамент для подальших наукових досліджень теоретико-прикладних проблем взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування;

– законотворчої діяльності – для удосконалення чинних кримінальних процесуальних норм, що регулюють взаємодію слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування (Лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності 04-27/12-2025/163476 від 15.06.2025 – Додаток Б);

– правозастосовної діяльності – для удосконалення практики діяльності слідчих та дізнавачів під час взаємодії їх з прокурорами під час досудового розслідування кримінального провадження, застосування ними відповідних норм КПК України;

– освітнього процесу – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Основи кримінального процесу», «Криміналістична тактика та методика», розробці робочих програм та методичних рекомендацій із вказаних дисциплін (Акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова – Додаток В) (с. 31–32).

Здобувач набув необхідні теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, визначені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 081 – Право.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень і практичної діяльності здобувача. При використанні для аргументації власних положень і висновків напрацьовань інших учених обов'язково робились посилання.

Дискусійні положення та зауваження.

Утім, за результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Дисертант, розкриваючи зміст поняття процесуального керівництва, вказує, що в науці сформувалися різні підходи до визначення змісту функції процесуального керівництва та її співвідношення з функцією нагляду за законністю досудового розслідування (с. 123–124). При цьому здобувач підкреслює, що «різні наукові підходи підкреслюють необхідність збалансованого поєднання наглядової функції прокурора з його активною участю у процесуальному керівництві, що допомагає уникнути формального характеру взаємодії» (с. 124). Водночас на с. 131 дисертант стверджує, що «процесуальне керівництво досудовим розслідуванням реалізується через низку форм, серед яких наглядова діяльність, безпосереднє керівництво розслідуванням, погодження клопотань, скасування незаконних постанов, безпосередня участь у розслідуванні та розгляд клопотань». Проте, попри наведений аналіз наукових підходів та окреслення основних форм реалізації процесуального керівництва, дисертант не запропонував власного оригінального бачення співвідношення процесуального керівництва і прокурорського нагляду. Відсутність чіткого авторського трактування цих понять залишає відкритим питання щодо їх меж, особливостей та можливих відмінностей у практичному застосуванні. На мою думку, наукова цінність

роботи зростає б, якби здобувач представив власний підхід до визначення сутності процесуального керівництва, його співвідношення з наглядовою функцією прокурора, враховуючи розбіжності в їх законодавчому тлумаченні та практичному застосуванні, а також обґрунтував відповідні критерії для їх розмежування.

2. У підрозділі 1.3 дисертант здійснює аналіз законодавства держав-членів ЄС через призму нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. Зокрема, автором проаналізовано положення кримінально-процесуальних кодексів, а також інших нормативно-правових актів таких держав-членів ЄС як Республіки Естонії, Республіки Словаччини, Республіки Хорватії, Румунії, Чеської Республіки, Королівства Нідерландів, Королівства Бельгії, Федеративної Республіки Німеччини, Республіки Словенії, Великого Герцогства Люксембург, Угорщини, Королівства Швеції, Фінляндської Республіки, Республіки Польщі, Італійської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Королівства Іспанії, Португальської Республіки, Королівства Данії, Австрійської Республіки, Грецької Республіки, Республіки Ірландії (с. 76–93). Однак здобувач не зробив подальших кроків щодо формування конкретних пропозицій з імплементації позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняне законодавство та правозастосовну практику. На мою думку, підвищенню цінності наукової роботи сприяло б узагальнення результатів аналізу та розробка рекомендацій щодо впровадження окремих ефективних підходів, які застосовуються у країнах ЄС, до української правової системи. Зокрема, доцільно було б визначити, які саме норми чи практики можуть бути адаптовані для підвищення якості взаємодії слідчого, дізнавача і прокурора під час досудового розслідування, а також окреслити можливі шляхи гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами у цій сфері.

3. Автор указує, що «значення цифровізації кримінального провадження, зокрема в контексті удосконалення механізмів взаємодії слідчого та дізнавача

з прокурором на стадії досудового розслідування, сприятиме значному підвищенню ефективності його здійснення» (с. 113). Водночас здобувач зауважує, що «цифровізація кримінального провадження, попри переваги, несе ризики: обмежений доступ сторони захисту до електронних матеріалів провадження, загрози кібератак, помилки чи затримки через недостатню цифрову грамотність працівників правоохоронних органів тощо» (с. 113). У цьому контексті хотілось би під час публічного захисту почути уточнення з приводу того, яким чином впровадження електронного кримінального провадження допоможе подолати організаційні перешкоди взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, а також яким чином можливо мінімізувати або усунути названі ризики цифровізації кримінального провадження.

4. У підрозділі 2.1 дисертант виділяє основні чинники, які перешкоджають ефективній взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором, та пропонує комплекс заходів, спрямованих на усунення цих бар'єрів та підвищення ефективності досудового розслідування (с. 115–116). Зокрема, на думку автора, «подолання доктринальних чинників потребує активної державної підтримки та стимулювання наукових досліджень у цій галузі через спеціалізоване фінансування та грантові програми» (с. 115). З огляду на що варто вказати, які саме доктринальні чинники, на думку дисертанта, відіграють ключову роль у формуванні нової, більш адаптивної моделі взаємодії слідчого та дізнавача з прокурором під час досудового розслідування та яким чином їх можна врахувати в подальшій законотворчості.

5. Дисертант у підрозділі 2.3 окреслює особливості організаційно-правової форми взаємодії слідчого, дізнавача та прокурора під час досудового розслідування (с. 135–150). Проте вимагає уточнення питання гнучкості й адаптивності організаційно-правових форм у випадках надзвичайного та/чи воєнного стану, а також механізмів оперативного реагування та координації дій у таких умовах. Адже під час надзвичайних ситуацій, особливо в умовах воєнного стану, традиційні організаційно-правові моделі взаємодії можуть

виявлятися недостатньо ефективними або навіть не відповідати реаліям, що стрімко змінюються. Зокрема, виникає потреба у швидкому прийнятті рішень, перерозподілі повноважень, а також у забезпеченні безперервної комунікації між усіма суб'єктами досудового розслідування. На цьому тлі доцільно було б проаналізувати, наскільки чинне нормативно-правове регулювання дозволяє адаптувати процедури взаємодії в екстрених умовах, які існують обмеження щодо прийняття процесуальних рішень та які інструменти можуть бути використані для підвищення ефективності реагування. Особливої уваги заслуговує питання щодо забезпечення балансу між оперативністю дій і дотриманням прав учасників кримінального провадження, а також можливості використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для підтримки координації та контролю в умовах обмеженого доступу до ресурсів чи ризику втрати зв'язку між органами досудового розслідування та прокуратурою. Вважаю, що розгляд цих аспектів дозволив би надати більш комплексну характеристику організаційно-правових форм взаємодії, підкреслити їхню здатність до трансформації в умовах кризових ситуацій і розробити практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів координації й оперативного реагування під час досудового розслідування в умовах особливих правових режимів.

Зазначене вище не впливає на позитивну оцінку виконаної роботи, підкреслює її новаторський характер та складність предмета наукового дослідження.

Викладене дозволяє зробити **висновок**: дисертаційне дослідження на тему: «Взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування» є завершеною працею, повністю відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

№ 44, а її автор Когут Іван Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Опонент:

**Професор кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Оксана ПЧЕЛІНА